

VOORDRACHT

gehouden voor de Nederlandsche Boschbouwvereniging op 2 Juni 1939

door

P. M. TUTEIN NOLTHENIUS.

Het is juist 10 jaren geleden, dat ik het voorrecht had voor Uwe Vereeniging een excursie te leiden in de boschwachterij „Dorst”, waarbij ik op 7 Juni 1929 mocht behandelen het onderwerp: „Waarom een bedrijfsplan”?

Thans na in de houtvesterij „Breda” niet minder dan 23 jaren het beheer te hebben gevoerd, van de 40 jaren dat het Staatsboschbeheer bestaat, waarbij ik nog 2 jaren kan tellen, welke ondergeteekende was toegevoegd aan den toenmaligen houtvester nu Prof. Jager Gerlings en waaraan ik de prettigste herinneringen heb, zoo is de Nederlandsche Boschbouwvereniging wederom te Breda en wij verheugen ons over Uwe komst.

Oogenschijnlijk lijkt het gemakkelijk om 23 jaren in hetzelfde ambtsgebied te dienen, maar de werkelijkheid leert anders, aangezien bij een langdurig verblijf op een en de zelfde standplaats de kans op fouten wordt vergroot en het zijn nu eenmaal de fouten welke nooit worden vergeten. Het is de ijzeren wet van oorzaak en gevolg.

Velen van de jongeren onder U heb ik de eerste beginselen van de boschbouwpraktijk mogen bijbrengen en ik gevoel mij dan ook eenigszins als de Rentmeester uit de Schrift, die zijn talenten ontving en die thans aan U reenschap moet doen van datgene, wat in de afgelopen 23 jaren is geschied.

Inmiddels heb ik getracht de boschbouwpraktijk wetenschappelijk te beoefenen en ik heb dan ook gemeend goed te doen op grond van de verkregen uitkomsten een tental stellingen te formuleeren, welke U vindt afgedrukt in de Mei-afl levering van het Nederlandsche Boschbouw Tijdschrift.

Ofschoon de korte spanne tijds, welke mij is toegemeten (40 minuten) niet toelaat deze stellingen thans volledig met U te behandelen, zoo spreekt het wel van zelf, dat slechts op enkele punten nader kan worden ingegaan. Ik vertrouw echter, dat op de excursie ruimschoots gelegenheid zal bestaan omtrent een en ander van gedachten te wisselen.

Ten einde mijn werk en de door mij gevolgde methode beter te kunnen beoordeelen, moet ik U twee van mijn leermeesters noemen.

In de eerste plaats wijlen mijn Vader, de eerste Voorzitter

van Uwe Vereeniging, die mij in mijn jeugd op degelijke wijze de grondslagen van den Boschbouw bijbracht. Ik ben hem in dezen grooten dank verschuldigd. Hij was wars van gewaagde experimenten en geheel zijn beheer kenmerkte zich door een groote degelijkheid.

Reeds als jeugdig pionier van den Nederlandschen Boschbouw verdedigde Vader op grond van berekeningen op de 42ste Vergadering der Geldersch Overijselsche Maatschappij van Landbouw in 1886, dus nu 53 jaren geleden de stelling: „Het grootste gedeelte der Veluwsche heidegronden kan met „voordeel ontgonnen worden, mits de ontginning op oordeel- „kundige wijze plaats vindt”.

Mijn 2de leermeester was de groote Van Schermbeek, wiens voordrachten over natuurlijke bezaaiing en in het leven roepen van jonge culturen door zaaing een onuitwisbaren indruk op mij hebben gemaakt. Hij was in theorie zijn tijdgenooten ver vooruit, maar wat voor ons jongeren toen de grootste moeilijkheid opleverde: nergens in Nederland kon men goed geslaagde proeven van natuurlijke verjonging en eikenzaaiingen vinden en men stond toen vrijwel algemeen de theorie voor, dat zulks tot de onmogelijkheden behoorde.

Eenmaal als jong ambtenaar te werk gesteld in de houtvesterij „Breda”, spreekt het vanzelf, dat ik van verlangen brandde om te zien wat er van alle eikezaaiingen, welke Van Schermbeek had aangelegd, was terecht gekomen. Men zal zich mijn verwondering en tevens mijn teleurstelling kunnen indenken, dat toen ik in 1909 met den boschwachter Van Berkum voor de eerste maal een bedrijfsplan moest maken ik tot de ontdekking kwam, dat van de zoogenaamde gezaaide eiken vrijwel niets was terecht gekomen. Slechts in vak 18a kon men een tweetal meten vinden, welke door het onkruid niet waren tenonder gegaan.

De eikels in opdracht van den Houtvester Van Schermbeek gezaaid, werden breedwerpig uitgestrooid. Ofschoon de jonge plantjes goed opkwamen, verstikten zij dra in het onkruid.

Toen ondergeteekende in 1916 Houtvester der Houtvesterij „Breda” werd, nam ik mij voor de proef om de eikculturen te zaaien, opnieuw te nemen. Aanvankelijk werden evenals Burkhardt in zijn boek „Säen und Pflanzen” zulks aangeeft proeven genomen om de eikels onder scherm van rogge te zaaien, doch hoe voorzichtig de rogge ook werd geoogst, in de maanden Augustus en September schoot het onkruid, waaronder het kweekgras een hoofdplaats in, nam, diermate welig op, dat van de eikjes niet veel meer te zien was.

De eikezaaiingen konden niet verhouten en gingen in den winter ten gronde. Eerst toen in het voorjaar 1919 6 à 7

hl. eikels in smalle voortjes tusschen rijen wierboonen werden gezaaid, was het betrekkelijk eenvoudig dank zij de omstandigheid, dat de wierboonen gezuiverd moesten worden van onkruid, de eikels boven het kweekgras te houden.

Sedert 1920 worden in de houtvesterij „Breda” de eikels in 25 cm breede voortjes gezaaid, terwijl de onderlinge afstand van de voortjes 1 Meter bedraagt. De hoeveelheid eikels is opgevoerd tot 8 à 10 hl. per ha.

Ten einde den onkruidgroei te beteugelen en de eiken een voorsprong op het onkruid te geven, worden, nadat eerst de eikels op bovengenoemde wijze zijn gezaaid, 50 à 60 kg gele, lupinen breedwerpig over het geheele veld uitgestrooid. De lupinen bieden aan de jonge eikjes een mooie beschutting in den winter. Het 2de jaar worden op de strooken tusschen de voortjes tweejarige zwarte elzen geplant.

Tusschen zaaien en planten bestaat een groot verschil. Bij de methode van zaaiing blijft de plant steeds op zijn plaats, terwijl hoe omzichtig het planten moge geschieden, het steeds ruw ingrijpen in de natuur beteekent.

Het gevolg van planten is, dat de ontwikkeling van de wortels in de diepte wordt belemmerd en de wortels meer aan de oppervlakte groeien. Een plant daarentegen, welke vanaf de kieming steeds op de zelfde plaats blijft, bereidt zich op den strijd om het bestaan voor door zich eerst diep in den grond te verankeren en na deze ontwikkeling begint de groei boven den grond, zoodat een harmonisch geheel ontstaat.

Waar U morgen de gelegenheid zult hebben de ontwikkeling van de jonge eikeculturen op het terrein gade te slaan, zoo wil ik thans volstaan met U te zeggen, dat de eikeculturen, waarvan de oudsten thans 20 jaren zijn, zich uitstekend hebben ontwikkeld.

Uit de grafiek, welke ik U hier vertoon, (in het tijdschrift afgedrukt) blijkt duidelijk, dat de verkregen resultaten nog ietwat boven de 1e boniteit Sch w a p p a c h uitgaan.

Wat den groveden betreft, zoo behoort deze m.i. op die plaatsen waar moederboomen van goed karakter aanwezig zijn, zooveel mogelijk langs den weg van natuurlijke verjonging in het leven worden geroepen.

Het Prinsebosch, hetwelk wij morgen hopen te bezoeken, is een ontginningsbosch en kan m.i. tot het beste van deze soort in ons land worden gerekend. Dit merkwaardige complex, dat een oppervlakte beslaat van \pm 400 ha werd in de jaren 1891—'99 aangelegd door wijlen A. J. v a n S c h e r m b e e k.

Het grootste gedeelte bestaat uit zuiver naaldhout, terwijl de indertijd in dit naaldhout gezaaide en geplante Am. eiken, die op meerdere plaatsen tot zwiepers waren opgegroeid en de dennen onmeedoogend in hun kronen ranselden, na te zijn afgezet opnieuw zijn uitgelopen en thans deels voor

bodemverpleging dienen. In 1905 zijn de mislukte loofhoutbeplantingen opgeruimd.

Gelet op de resultaten, welke in afdeling 14i zijn bereikt, vragen wij ons onwillekeurig af of deze opruiming niet wat al te spoedig heeft plaats gevonden.

Bij de vervaardiging van het bedrijfsplan voor de boschwachterij „Ulvenhoutsch-bosch" in 1934 is gebleken, dat de houtvoorraad van het Prinsebosch vrijwel overeenstemt met de IIIe boniteit van Sch w a p p a c h. De ± 40 -jarige opstanden bevatten $\pm 190 \text{ m}^3$ hout per ha, bij een gemiddelden loopenden aanwas van $\pm 5 \text{ m}^3$.

Ten einde een meer gedetailleerd inzicht te verkrijgen van den groei van den groveden, is van een groot aantal proefboomen een nauwkeurige stamanalyse verricht, waarbij op afstanden van twee meter alsmede op 1.30 m schijven zijn gezraagd. De jaarringen van bedoelde schijven zijn geteld en gemeten, terwijl tevens de jaarlijksche lengtegroei van de modelboomen is nagegaan.

Waar uit een oeconomisch oogpunt de aanleg van het Prinsebosch een succes kan worden genoemd, zoo biedt dit ontginningsbosch ook op het gebied van natuurschoon reeds veel. Morgen zult U zich op de excursie hiervan persoonlijk kunnen overtuigen.

„De beschermers van natuurschoon, die dikwerf hun stem „tegen boschaanleg verheffen, vergeten in hun halsstarrige „natuurbescherming niet, dat wil het nageslacht van indrukwekkende bosschen genieten, ook op het gebied van het „natuurschoon de kinderjaren moeten worden doorgemaakt."

Ten slotte wil ik U nog even wijzen op de beteekenis, welke goede afvoerwegen voor een boschbezit beteekenen.

In dit verband heeft het Staatsboschbeheer in de boschwachterijen „Ulvenhoutschbosch" en „Chaaam" twee wegvakken tesamen ruim 6 km lang met rondbout doen verhardden, hetwelk te voren met creosootolie en andere bederfweerende middelen is geïmpregneerd.

Dat inderdaad goede wegen van groot belang zijn, blijkt wel uit de proeven, welke twee achtereenvolgende jaren door den boschwachter Da al der zijn genomen. Genoemde boschwachter heeft in 1937 en '38, respectievelijk 23 m^3 en 63 m^3 dunsel bestaande uit stellinghout, heinhout, daksparen en brandhout uit het Prinsebosch doen transporteren naar de omgeving van zijn huis. Dezelfde sorteeringen gelegen in het Prinsebosch brachten in aanmerking genomen de kosten van transport gemiddeld ruim f 1,— per m^3 minder op, dan de kavels, welke aan den harden weg waren gelegen.

Ik besluit met „Nederlanders, beschermt de Natuur", welke gelegenheid ik aangrijp mijn collega's te gedenken, die niet te Breda aanwezig konden zijn uit hoofde van brandgevaar.

N. B. Spreker lichtte zijn voordracht toe door vertooning van een aantal lantaarnplaatjes.